

VANDAAG EN MORGEN

HOOFDSTUK VI.

MAGISCHE ASPECTEN.

U weet dat de dag van vandaag zich kenmerkt door het opbloeien van een zij het wat primitieve magie. Het gebruik van L.S.D. e.d. is één kant. Een andere kant is de bijgelovige wijze, waarop men met formules schermt, als het gaat om de oplossing van levende problemen. Men heeft ook in uw tijd steeds meer het gevoel, dat men zich kan beroepen op de goden van de planologie, de economische wetenschap en dergelijke en dat met het gebruik van de juiste formule de gewenste resultaten zonder meer zullen worden behaald.

Andere aspecten vinden wij in de verhouding burger - staat. De burger is geneigd de staat niet meer te zien als iets, wat hij zelf instand houdt, maar als een aparte, ver boven hem staande godheid van wie hij - mits hij braaf is - velerlei gunsten kan verwerven. Kortom, het magisch denken van deze dagen (het formule denken) heeft een typisch ouderwets karakter gekregen.

Er is een tijd geweest, dat men de goden raadpleegde door b.v. naar de sterren te kijken of door augurie uit de ingewanden van een offerdier. Tegenwoordig kijkt men naar de op zichzelf ook wat onbetrouwbare berekeningen van allerlei instituten en "planned" op grond daarvan de toekomst. Het zal u duidelijk zijn, dat hiermee weer een bepaalde tendens is geschapen, een trend zoals men tegenwoordig zegt, die zich ook morgen verder zal voortzetten.

De grondeigenschappen van het heden kan men met een paar zinnen opsommen:

1. Toenemende vervreemding van de werkelijkheid.
2. Een toenemend ontkennen van de menselijke waarde van de mens.
3. Een toenemend vertrouwen in de formule en in de geheime macht, tevens een toenemende neiging tot geheimhouding.

In deze 3 punten ligt alles, wat de oude priesters van Baal - en hoe ze verder ook mogen heten - al kenden. De ontwikkeling in de oudheid was ongeveer als volgt:

Naarmate de geheimen van de tempel strenger werden behoedt en de macht van de tempel t.a.v. het volk toenam, ontstond er een soort illegale magie, uitgeoefend door dorpspriesters en zonderlingen. Hekserijen vonden plaats op begraafplaatsen of in verlaten steengroeven, waarbij men demonische en hemelse machten kon aanroepen om de mensen te helpen tegen het geweld van de georganiseerde magie.

In deze dagen zien wij hoe de mens krampachtig naar wegen zoekt om zich aan de dwang van getallen, formules en plannen te onttrekken. Wij zien hoe hij daarbij even weinig logisch te werk gaat als zijn verre voorvaders. Maar hij krijgt in zich wel het gevoel dat er mogelijkheden moeten zijn, die de officiële tempel of de officiële autoriteiten en wetenschappen niet kunnen vinden. En dit gevoel voor het onbekende heeft op de massa een enorm sterke uitwerking. Het manifesteert zich in uw dagen in een toenemend wantrouwen tegen alles, wat organisatie is. Het uit zich in een voortdurend minder begrip tonen voor de geheimtaal van vaklieden. Het uit zich ook in een vaak ten onrechte ontkennen van de capaciteiten en vaardigheden van personen, die een wat meer openbare post bekleden.

De mens, die in zich naar een oplossing zoekt, moet de organisatie ontduiken. Hij heeft dat in het verleden gedaan, hij zal het ook nu doen. Het resultaat is, dat hij alle gestelde waarden langzaam maar zeker begint te betwijfelen. Die betwijfelde waarden zijn vaak heel goed; soms zijn ze onvermijdelijk of noodzakelijk. De vorm, waarin b.v. de twijfel aan het gezin zich begint te ontwikkelen, is zeker niet gunstig, indien we dit vanuit een humaan standpunt bezien. Het gezin heeft een afzonderlijke functie in de staat, in de gemeenschap, maar ook in de meest primitieve gemeenschap. De bindingen man - vrouw behoren niet slechts te berusten op sex of een officieel zegel, doch bij behoren eenvoudig voort te komen uit een gevoel van saamhorigheid, waarbij men door elkander aan te vullen tegenover de gemeenschap een betere en juistere plaats inneemt en gelijktijdig in die gemeenschap dus ook een veelzijdiger aantal mogelijkheden kan manifesteren. De ontkenning van al deze waarden zonder meer is dus niet juist, maar zij zal toch geschieden. Zij komt uit de aard der zaak voort uit de ietwat benepen wijze, waarop het gezin in de laatste honderd jaar verheven is tot een soort halfgoddelijke instantie. De toenemende paulinistische inslag van vele kerken en het doordrukken van deze emoties naar de wetgeving en daarmee naar staat en instanties zijn aansprakelijk voor een typerend beperkende en gelijktijdig voor een niet geopenbaarde handelwijze en geheime verboden benadering van de mens in het gezinsleven. Leuzen als sociale rechtvaardigheid en wat dies meer zij kunnen voor velen niet meer bemantelen, dat er hier iets geheimzinnigs aan de hand is. Dit geheim wordt beschouwd als een bedreiging van eigen wezen en eigen vrijheid.

Nu kun je natuurlijk proberen je daartegen teweer te stellen door b.v. zeer hippe bloemetjes te gaan schilderen, bij voorkeur op het levende lichaam van jezelf of van anderen. Maar op den duur wil je meer. Je wilt iets nieuws vinden. Leven in een luchtledig is onmogelijk. Het resultaat is, dat het magisch denken hand over hand toeneemt. De mentaliteit van vele jonge mensen, die gebruik maken van L.S.D., hashish, marihuana en dergelijke giften is in feite een zoeken naar het gelijktijdig shockeren van de gevestigde maatschappij en het vinden van een middel om de eigen kracht tegenover de maatschappij te versterken. Er is niet alleen maar sprake van een passief protest, maar van een zeer actief protest, dat tracht zijn eigen geheimen te scheppen om zo een tegenwaarde te vormen voor de officiële instanties. Een revolutionair proces, zoals u begrijpt, dat in vele gevallen zal vastlopen, doordat de nieuwe kerken, de nieuwe denkers zich toch weer gaan richten op het oude patroon. Maar de organisatie heeft nu niet meer de achtergrond, die zij van node heeft: nl. de gelovige.

Het klinkt misschien wat vreemd, als ik u zeg dat een politieke partij geen behoefte heeft aan idealisten maar aan gelovigen. Toch is het zo. Hetzelfde geldt voor een regeringsstelsel. Het heeft in wezen geen behoefte aan actieve medewerkers; het heeft behoefte aan gelovigen, aan volgelingen. En als deze volgelingen zich losmaken van de officiële vorm (zullen wij zeggen: de officiële, semi-religieuze methodiek van het openbare leven), dan moet er iets anders voor in de plaats treden.

Dit andere zal in het begin vooral wel de richting uitgaan van een zekere, nogal materialistische mystiek. Vandaag is er het a-sociale element dat sterker wordt. Maar morgen zal blijken, dat dit a-sociale element in zich sociaal denkt en reageert. Het heeft wel degelijk een gevoel van verbondenheid. Het kent zijn eigen wetten en vormt langzaam maar zeker een eigen maatschappij. Als ik hier een parallel mag trekken:

In het oude Londen bestond een wijk, die men Alsatia noemde. Dit was het terrein van de beurzensnijders, de oplichters en moordenaars, die daar onder elkaar leefden en een betrekkelijk grote veiligheid genoten voor alles wat daarbuiten aan fatsoen bestond. Maar nu het typerende: In dit Alsatia bestond er wel degelijk een eigen raad. Men had daar een soort rechtbank. De leden daarvan waren niet vast benoemd. Het aanzien dat je had, de prestatie die je leverde (en dat was dan meestal er één van meer kelen afsnijden of meer beurzen lichten) bepaalde, welke plaats je innam. We vinden in Alsatia zelfs een soort kerk: een aantal religieus lijkende rituelen, waarmee men zichzelf bijstand, zegen, samenwerking probeerde te verschaffen.

Het is dan ook niet verwonderlijk, dat de waarzeggers, de magiërs van die dagen, indien ze van belang waren, hoofdzakelijk in die wijk woonden en leefden; en dat in die wijk de kruidkundigen beter waren georiënteerd dan menige z.g. dokter daarbuiten. Men kon er zelfs wat advocaten betreft mensen vinden, die beter in de wet thuis waren dan menig barrister, die aan het officiële Gerechtshof mocht pleiten. Hier heeft men dus een afzonderlijke maatschappij in een wijk. Ik kan er trouwens nog op wijzen, dat ook in Parijs dergelijke kwartieren bestonden, waar bedelaars en zigeunerstammen een eigen vorst hadden, een eigen wet, een geheel eigen wijze van leven.

Wat deze wijken in het verleden deed verschillen van de maatschappij, was niet alleen de grotere vrijheid en de grotere hardheid van het leven, maar het was vooral - geloof ik - de vreemde mystiek, die ermee verbonden was. Als wij weten, dat b.v. een Christopher Marlowe, groot dichter als hij was, juist graag met dit soort mensen omging, dan vraag je je wel eens af: hoe kan dat? Maar deze mensen dachten vrij. Zij kenden allerhande geestelijke belevingen en ook stoffelijke uitdrukkingen, die in de maatschappij niet gangbaar waren. Zij kenden naast hun verdraaide en verwrongen structuur, die eigen is aan een vijandig land temidden van de fatsoenlijken, een eigen eerbef, zelfs een eigen plichtsbetrachting en wel degelijk ook een sociale samenleving.

Hier hebben we dus wel de kern van een verzet tegen de maatschappij. De verzetsvorm is niet slechts het verzet tegen de gebruiken van die maatschappij, maar ook het scheppen van een wet tegen de wet, van een religiositeit tegen de aanvaarde religie, van een magie die ingaat tegen al het officieel erkende.

In deze dagen is er nog gaan Alsatia. Er is slechts het langzaam groeiend aantal kleine groepen en gemeenschappen van uitgestotenen. Sommige daarvan hebben reeds lang een plaats in de Nederlandse samenleving, andere beginnen eerst de laatste tijd daarin een klein beetje plaats te krijgen. Wij kunnen hier denken aan wat men de werkschuwe elementen noemt: de z.g. provo's, hippie's e.d. We kunnen echter ook denken aan het onderwereldje, dat zich al lange tijd in Nederland op bepaalde plaatsen ophoudt. Deze elementen smelten langzaam samen. En het eigenaardige is, dat er een nieuwe code van onderlinge bijstand ontstaan is, maar ook een nieuwe code van sociale beleving. Dit nu is het begin van wat ik zou willen noemen: een nieuwe magische ontwikkeling. Want er zit iets magisch in.

Als b.v. een dame van zullen wij zeggen zeer lichte zeden ervan overtuigd is, dat zij haar concurrenten op een gegeven ogenblik toch moet helpen, omdat zij anders geen geluk meer zou hebben. Of als jongelieden, die zondigen tegen alles, wat de maatschappij als Godsgebod en als wet verkondigt, het gevoel hebben dat zij elkander moeten bijstaan, niet omdat dit een gevoel van saamhorigheid is, maar omdat je anders zelf ongeluk zult hebben. Zoals er ook bepaalde z.g. partjes (feestjes) bestaan, die naast allerhande zeer materialistische bezigheden ook vormen van meditatie e.d. hebben. Samenkomsten, waardoor men gelooft een gevoel van wereldverbondenheid te kunnen krijgen en daarmee de kracht om in die wereld te bestaan en betekenis te krijgen.

De mensen, die over de magie van de oudheid denken, hebben maar al te vaak het idee dat het hier alleen maar ging om de raad of de bijstand van goden of demonen te verwerven. Maar er was veel meer. Het ging erom om de eigen sociale status te veranderen; om in de maatschappij of daarbuiten een nieuwe vorm van macht, van zelfuiting en zelfopenbaring op te bouwen. Kijk, en dit is iets, wat in de hedendaagse maatschappij bij die z.g. duistere of te lichte elementen een rol speelt.

Er komen echter steeds meer ernstige mensen, die eigenlijk wel in die maatschappij passen, maar zich toch getrokken voelen naar deze z.g. schaduwzijde van het maatschappelijk bestaan. Zij vinden daarin nl. een nieuwe mogelijkheid tot contact met dingen, die zij niet kunnen omschrijven. Het is geen kwestie meer van spiritisme, van maçonnerie of van kerkelijke vroomheid. Er is een ontsnapping aan de gebondenheid, de beperktheid van eigen leven en gelijktijdig daarbij het verwerven van een nieuw gevoel van uitingsmogelijkheid, die - al wordt dit niet precies zo verklaard - toch eigenlijk wordt verkregen uit het bovenzinnelijke, uit het andere.

Naarmate in uw maatschappij de complexiteiten en de problemen toenemen, zal dit element van ontvluchting, waarover we het al eens eerder hebben gehad, zeker ook toenemen. Maar men zal ook steeds meer gaan zoeken naar een formulering, waarbij het bovenmenselijke, het bovenzinnelijke kan worden geactiveerd.

Sommige collega's van mij zouden hier onmiddellijk beginnen te spreken over inwijdingen. Misschien heeft het er iets mee te maken. Maar zoals wij proberen de wereld te beschouwen, is het vooral belangrijk wat eigenlijk daaruit zal voortkomen voor de mensheid als geheel en natuurlijk ook voor de verschillende groepen en landen afzonderlijk.

Ik heb zo het idee, dat de komende 4 à 5 jaren reeds in zeer sterke mate deze ontvluchting aan de normwereld zullen bevorderen. Ik heb het gevoel, dat er steeds meer tegenstellingen zullen komen en dat naast de magie, die sommige exclusieve en extreem-christelijke groepen op het ogenblik beoefenen, er een vrijere vorm van magisch streven tot stand komt.

Als u hoort van lichteffecten met hypnotische werking, van het gebruik van klanken om een roes te wekken, dan denkt u waarschijnlijk weer aan de ontvluchting. Maar er is meer. Een dergelijke roes wekt in jezelf bepaalde elementen. En juist dit zoeken nu naar de roes als een overdadigheid, een uitbundigheid bij velen aan het afnemen is, blijft toch de behoefte bestaan om deze innerlijke gevoelswereld te doen herleven en aan de krachten, die men meent daaraan te kunnen ontleen.

De komende jaren zullen daarom te zien geven: Een toenemen van groepsvorming buiten de werkelijke gemeenschap om. Daarnaast zullen ze te zien geven een uitbreiding van het paranormale, maar ook een projectie van het normale, zelfs in de niet geaccepteerde vorm als draagpeiler voor de paranormale beleving. We zullen ontdekken, dat in bepaalde kringen b.v. seksualiteit (die overigens bij de jeugd niet zo populair is als men wel denkt) de stimulans wordt, waardoor men gevoelens van verbondenheid, van eenheid en van kracht probeert te wekken; en dat is dan een stap terug naar heel primitieve magische vormen. We zullen zien, dat vormen van gezamenlijke meditatie, die misschien bijna roesverwekkend of vervelend blijken te zijn en van spontane zelfuiting langzaam maar zeker het karakter krijgen van nog inspiratief ontstane magische rituelen.

De conclusie is duidelijk: De toekomst brengt ons de versterking van het magisch geloof (dus de afwijking van de redelijkheid) en daarbij de groei van zeer vele groepen, die op den duur kerkelijke en zelfs sociale instellingen gaan vervangen. Deze groepen zullen er in de verdere toekomst ongeveer als volgt uit zien:

Groepen van waarschijnlijk maximaal 20 leden (meestal minder), die onderling wel contact houden en de leden ook zeer vrijelijk uitwisselen. In deze groepen regelmatige samenkomsten, waarin (naar ik vermoed) muziek, reukwerk en misschien vooral ook in het begin roesverwekkende middelen een rol zullen spelen, maar waarbij toch vooral de uitdrukking van een absolute verbondenheid het meest belangrijke is. In de westerse landen zal dit waarschijnlijk in het begin ook met sex samenhangen. In vele andere landen zal dit voornamelijk berusten op een gezamenlijk beleven van b.v. goden, geesten of andere krachten. Zij krijgen het karakter van séances. Omdat in deze groepen een sterke stimulus wordt ervaren uit de wereld van de geest, maar ook uit het gemeenschappelijk bewustzijn van de mens, mag worden aangenomen dat na ongeveer 10 jaren een soortgelijk richtingseffect ontstaat.

In alle dergelijke groepen (soms niet eens van elkaar afwetende, soms zeer los met elkaar verbonden, in ieder geval niet georganiseerd) blijkt de tendens van handelen, van denken en van werken gelijk te worden. Steeds meer worden de doeleinden, die men naar buitentoe gaat uitleven dezelfde. Steeds meer ook zullen de geheime krachten, waarop men zich beroept, dezelfde formulering naar buiten toe gaan krijgen. Er zullen vreemde namen ontstaan, die naar ik meen nogal eens verwant zullen zijn aan wat men tegenwoordig "tienerjargon" noemt. Woorden, die een betekenis hebben, die enkele maanden behouden om dan door andere te worden vervangen; maar buitengewoon snel. Dit gaat natuurlijk de gehele maatschappij beïnvloeden.

Voor de economie betekent dit, dat men voor dergelijke groepen geen plaats kan vinden, tenzij de economie eerst zelf kan aansluiten bij wat deze mensen zijn. Een voorbeeld in deze tijd is wel de z.g. "boutique" mode: het produceren van afwijkende muziek, gramfoonplaten, films, toneelstukken. Een poging om contact te krij-

gen met deze schijnbaar losgeslagen generaties, zoals men zegt. Indien alle teenagers, die afwijken van de norm van de ouderen, in deze dagen zouden weigeren te kopen, zou dit voor de beschaafde landen een enorm effect van malaise veroorzaken. U realiseert zich niet hoe groot de macht van deze juist van de normafwijkende groepen eigenlijk is. Stel u voor, dat dit in de toekomst groter wordt, dan is er maar één ding: de maatschappij met haar productie, haar economische samenhangen, zal zich op deze groeperingen moeten richten. Maar er is geen redelijke norm, er is geen wetenschappelijke formule, er is alleen een intuïtief momentum en meer niet.

Het is duidelijk: de economie zal moeten afstappen van haar meer wetenschappelijke peiling van markt e.d. en moeten teruggaan naar het intuïtief aanvoelen van ontwikkelingen. Zij zal haar productie, maar ook haar verkoopsmethoden, veel sneller moeten wijzigen dan op het ogenblik het geval is.

De gehele economische sector van de maatschappij ondergaat deze invloed, maar gaat daarbij zelf dus ook weer een magische invloed invloeren. Dat magisch element zit op het ogenblik in de reclame-slogan. Deze is echter niet voldoende. De mens kan erdoorheen zien. Er moet iets anders zijn: de binding met het ongeziene. En deze binding met het ongeziene kun je ook in een product leggen; zelfs in een wasmiddel, als het nodig is. Maar dan moet je weten op welke manier de mensen dit aanvoelen.

De sociale structuur wordt eveneens aangetast. Wij krijgen te maken met mensen, die het onderscheid tussen klasse en klasse, tussen gezin en gezin of mischien ook tussen kennis en vaardigheid veel minder sterk aanvoelen dan tegenwoordig het geval is. Het heeft dus geen zin meer iemand voor te stellen als b.v. bijzonder geschikt voor beleid, omdat hij doctor in de economie is of iets dergelijks. Het maakt geen indruk meer. We moeten nu iemand hebben, die iets kan. En een smid, die mooie hekjes kan maken, zal voor het volk vaak aanvaardbaarder zijn dan iemand, die mooie economische formules kan opdreunen. Het visueel effect, het magisch effect, gaat hier ook een steeds grotere rol spelen. Het resultaat is, dat men de sociale samenhang, zoals ze nu bestaat, niet langer kan handhaven. Het enige antwoord daarop is: een liberalisatie.

Nu begrijpt u, dat die liberalisatie natuurlijk niet gewenst is. Iedereen, die op het ogenblik in het zadel zit, kan dat alleen blijven, indien er geen liberale opvattingen op allerhande terreinen de overhand krijgen. Dus zal men zich daar tegen verzetten. En daarmee is sociaal, economisch en magisch een soort ondergrondse ontstaan.

De ondergrondse komt voor de buitenwereld meestal negatief tot uiting; b.v. in het weigeren mee te werken aan geweldpleging, hetzij door niet in een leger te dienen hetzij door geen wapens of zo iets te maken. Zij komt negatief tot uiting in de weigering te sparen, want zij heeft helemaal geen behoefte om de maatschappij kapitalen te geven, waarmee ze kan werken; daar heeft ze helemaal geen interesse in. Ze zal zich negatief uiten, doordat ze het eenvoudig vertikt aan de nu eenmaal gestelde normen (en noemt u dan maar op: van gedrag, van zedelijkheid e.d.) enige aandacht te geven. Dat krijgt u in de komende jaren in toenemende mate te zien.

Maar als je nu eens de verschillen met de huidige maatschappij nu niet rekent en ook niet de controverse tussen de gevestigde belangen en de schijnbaar illegaal opbloeiende nieuwe ontwikkeling, wat zien we dan?

Er moet een vervanging worden gevonden voor godsdienst, voor de maatschappelijke gebondenheid, voor de heiligheid van het gezin. En die kan alleen worden gevonden via de mens, mits hij bij een harmonisch contact van bovenaf a.h.w. de juiste weg weet te kiezen.

In het Elzas, dat ik u als voorbeeld aanhaalde, kon je, als je de stemmen goed aanvoelde, gelukkig leven en zelfs zonder dat je een cent had. Dan was er toch overal genoeg te eten en te drinken. Maar als je de gevoelens van de mensen niet voldoende aanvoelde, dan was het een levensgevaarlijke plaats, waar elk ogenblik de een of andere straatrover je een klap op het hoofd kon geven of iemand uit zuiver ellende je zou kunnen vermoorden.

Stel u voor, dat die omstandigheden in de maatschappij te voorschijn komen.

Dan wordt het dus heel erg belangrijk om niet meer te reageren volgens de norm maar volgens de feiten. En de feiten zijn voor een groot gedeelte vanuit het huidig standpunt bovenzinnelijk, want zij bevatten niet alleen psychologische factoren, maar ook vele inspiratieve waarden.

Het zal u duidelijk zijn, dat deze nieuwe maatschappij een totaal nieuwe vorm van godsdienst krijgt; en dat de eenling in deze beleving zijn sensitiviteit voor alles rond hem vooral zoekt te ontwikkelen. Dat daaruit, zoals in het verleden, natuurlijk weer een grotere beheersing voortkomt van bepaalde erkende paranormale eigenschappen, zoals telekinese, hypnose, massa-hypnose vooral, ach, dat is eigenlijk secundair. Ze zullen wel weer naar buiten treden.

Er zullen mensen zijn, die roulette spelen en precies weten dat het balletje in dat vakje komt, omdat zij het er zelf a.h.w. onzichtbaar in leggen. Er zullen mensen komen, die van te voren weten hoe de kaarten in een gesloten boek liggen, zodat ze met kaartspel kunnen winnen wanneer ze willen. Dat is echter het begin.

Maar dan komt er ook iemand, die van tevoren weet wat een regering werkelijk zal doen en daarop zal speculeren. Er komen mensen, die a.h.w. de geheimste geheimen aflezen, zelfs a.h.w. van Nederlands B.V.D.; als die tenminste geheimen heeft, die belangrijk genoeg zijn. Kortom, het hele masker van de oude geheimhouding wordt verscheurd. De oude zekerheid, waarbij de kans van de eenling tegenover de gemeenschap altijd moest wegvallen, omdat de gemeenschap dingen kon bepalen, die de eenling niet kon voorzien, houdt op te bestaan. De eenling kan nu voorzien wat de massa doet en kan er zijn nut mee doen. Iedereen zal dan geneigd zijn om zich deze geheimzinnige krachten te verwerven. Men zal ook steeds meer geneigd zijn daarvoor offers te brengen om zich aan allerhande vormen van magisch werken en streven over te geven.

De magie van vandaag is een begin. Het feit, dat de heksenbewegingen in Engeland, maarook in andere landen (zoals in Frankrijk en zelfs in Duitsland) de laatste tijd aan het toenemen zijn en daarnaast ook vele absurd lijkende geestelijke en esoterische groeperingen, is misschien niet overweldigend als bewijs, maar het geeft een aanduiding van een trend. Het feit, dat dergelijke groepen meer en meer in staat blijken de massa te exploiteren wanneer zij dat willen, dat zij over gaven of kennis beschikken, die de anderen niet in die mate hebben, wijst erop dat de bewuste exploitatie van geestelijke waarden zoals deze mensen nastreven steeds belangrijker worden, reeds vandaag. En dat houdt in, dat morgen de fijne gevoeligheden, die vandaag aan de dag met een schouderophalen worden afgedaan, wel eens een hoofdrol zullen kunnen spelen.

Omdat al die dingen een verklaring moeten hebben, omdat er ergens een samenhang moet zijn, zelfs in de schijnbare schaos, is het magisch denken, het magisch streven en het magisch leven een noodzaak in de toekomst.

In kan mijn conclusies in dit hoofdstuk dan beëindigen met de opmerking, dat de vorming van het magisch denken, zoals zij zich op het ogenblik begint af te tekenen, moet culminereren in een totaal veranderde geestelijke houding en daarmee ook in een totaal andere leefwijze dan vandaag gangbaar is.

HOOFDSTUK VII.

E T H I E K.

Ethiek is een woord, dat heel vaak wordt gebruikt om aan te geven dat men aan bepaalde morele wetten gehoorzaamt. Wij spreken van een beroepsethiek bij b.v. de medische wetenschap, de advocatuur maar ook bij de journalist en langzamerhand zelfs bij de politiek, ofschoon niemand schijnt te weten, waaruit die ethiek precies bestaat. Wat is nu in feite ethiek in deze dagen?

Het is een aantal abstracte stellingen, op grond waarvan men zich tegenover zijn naaste verplicht acht. Een dokter mag met derden niet spreken over de kwaal van zijn patient. Een advocaat mag het vertrouwen van zijn cliënten niet beschamen. Een priester in de biechtstoel moet liever sterven dan dat hij het biechtgeheim verraad. En een journalist, die een tip heeft gekregen, acht zich verplicht om die tipgever ten koste van alles te beschermen, zelfs indien hem dat vrijheidsstraffen of iets anders zou kosten.

Nu moet u begrijpen, dat de ethiek niet voortkomt alleen maar uit de behoefte om de medemens te dienen; dat lijkt zo. Maar een dokter, die vrijelijk over de kwalen van zijn patienten converseert, zou vele patienten, die een kwaal hebben waarvoor zij zich schamen of die zij niet bekend willen zien, van zich afhouden. Hij zou a.h.w. langzaam maar zeker het hoofdpijn-mannetje worden en verder niets. Een priester, die het biechtgeheim eens geschonden heeft, zal geen biechteling meer treffen. Want ook degeen, die hem een betrekkelijk eenvoudige zonde heeft te bekennen, maar liever niet wil dat iemand er iets van hoort, zal het niet aandurven om daar te biecht te gaan.

Een advocaat, die een client verraad, kan erop rekenen dat een ieder, die verdediging nodig heeft en zich ook maar enigszins schuldig weet, hem niet zal nemen. Anders gezegd: Beroepsethiek is iets, wat voortvloeit uit de verhouding van een bepaalde groep of van een bepaalde klasse tot de gemeenschap.

De ethische normen van de gemeenschap als zodanig zijn ook niet een hogere waarde. Zoals hoffelijkheid in zekere zin een uitdrukking is van eigenbelang. Want hij, die hoffelijk is, wil zich hierdoor een bepaalde verhouding tot de omgeving, tot de andere mensen scheppen.

Het is niet prettig het zo te zeggen. Het is beter te denken, dat ethiek een hogere waarde is, die wij beleven, zelfs als ze ons veel kost, omdat wij zo verheven zijn. Maar dat is niet zo. Degenen, die met de ethica schermen, zullen mij hierop waarschijnlijk willen aanvallen. Maar de ethische normen van de maatschappij veranderen toch voortdurend. Dat kan niet, indien het alleen om een hogere waarde gaat; maar wel, als de ethiek in feite een uitdrukking is van eigenbelang.

Hoe staat het er nu vandaag voor met deze ethiek?

Een journalist acht zich verplicht om de lezers van zijn/krant juist voor te lichten, tenzij het teveel adverteerders kost.

Een politicus acht zich verplicht om eerlijk de belangen van zijn kiezers te vertegenwoordigen, tenzij het zijn zetel of de belangen van de partij in gevaar zou brengen. Wat dat betreft zijn er tegenwoordig heel veel partijen, die liever al hun principes dan twee zetels prijsgeven; en niet alleen in Nederland. Dus alweer, er is iets aan het wringen.

In de religieuze wereld zien wij dat priesters hun verhouding tot de mensen aanmerkelijk aan 't veranderen zijn en daarmee tevens ook hun gedragsnormen; dat zij proberen op een heel andere manier met de mensen in contact te komen; en dat zij daarbij het geestelijk gezag en vaak de wetten die eens als een ethische norm voor hun beroep golden, eigenlijk wel een klein beetje opzij schuiven. Wat is de oorzaak hiervan? Heel eenvoudig:

Ethiek is, zoals ik reeds zeide, niet alleen de uitdrukking van een hogere

norm van leven maar ook een uitdrukking van eigenbelang. En in het eigenbelang blijkt, dat de z.g. ethische norm steeds minder te handhaven is. Maar men houdt althans uiterlijk nog daaraan vast.

Een voorbeeld: In Nederland is het zeker niet ethisch verantwoord, indien er van gegevens van volkstelling, verkiezingen e.d. gebruik zou worden gemaakt om een bepaalde persoon te bevorderen of te benadelen in zijn burgerlijk bestaan. Dat gebeurt dan ook niet officieel; onofficieel gebeurt het voortdurend, ook vanuit een openbare instantie. Men houdt dus nog wel aan normen vast, maar deze ehtiek geldt in wezen niet meer.

Het is duidelijk, dat de gemeenschap als zodanig een andere ethische norm nodig heeft. En die norm ligt - zeker in een maatschappij, die (neem me de uitdrukking niet kwalijk) een beetje halfzacht is - vooral in het "schaadt elkander niet"; dus een respect voor elkaanders belangen. Maar belangen kun je niet altijd beschermen. Dan zal de volgende wijziging van die ethische normen ongetwijfeld zijn: "schaadt een ander alleen dan, indien een ander jou zou schaden". En daarmee zijn we op weg naar een uiterst egocentrische en misschien aanvankelijk ook egoïstische interpretatie van de geestelijke waarde, de menselijke waarde en waardigheden in de maatschappij. Vandaag valse voorspiegelingen met daarachter een toenemend verloochenen van de normen, die men zegt aan te hangen of te handhaven. Morgen reeds normen, die behoren tot eigenbelang en daarmee een in feite grotere eerlijkheid (of zoals dat heet: openheid).

Als wij nog een stap verdergaan, komen wij in een maatschappij te verkeren, waarin de keuze ligt tussen een absolute regeringsverantwoordelijkheid, waarbij de enige ethische norm voor elke burger een volledige trouw aan die regering is, of een ethiek, waarbij iedere mens het recht heeft te doen wat hij zelf wil, maar dan ook de consequenties daarvan moet aanvaarden.

Het zou waarschijnlijk ontmoedigend zijn dit alles te ontleden, indien niet de laatste tijd een nieuw element zich aankondigt. Steeds meer mensen beginnen zich iets van vroegere incarnaties te herinneren. Zij weten dat zelf nog niet precies en het wordt nog niet als een bewijs voor de incarnatie beschouwd. Meer en meer groeit (en niet alleen in de christenheid en in de westerse wereld) het denkbeeld, dat men op aarde zou kunnen terugkeren. De oude stelling, dat wat je in dit leven hebt gedaan in een volgend leven van groot belang zou kunnen zijn, neemt ook toe. Hierbij krijgt deze vernieuwing van de ethiek dus een geheel ander karakter; zij is niet meer gebaseerd op het handhaven van een zekere waardigheid in de huidige vorm, maar vooral op de vergroting van de persoonlijke, eigen mogelijkheden in de toekomst. Dat zij daarbij egoïstisch is en dat zij egocentrisch blijft, doet minder ter zake.

Als ik mij een maatschappij voorstel, die volledig vrij is (en in de niet zo verre toekomst zullen er bepaalde landen zijn, waarin de maatschappelijke vorm zich toch weer gaat ontwikkelen), dan krijgen we te maken met een stelling van: lieve mens, je mag alles doen wat je wilt, je mag geld lenen zoveel je wilt, je mag leven zoals je wilt, maar onder één voorbehoud: je mag natuurlijk het sociale stelsel (d.w.z. de samenwerking zoals die bestaat) niet in discrediet brengen. Je mag dus niet een ander vermoorden of mishandelen. Daarvoor word je gestraft. Maar als je jezelf wilt mishandelen, jezelf wilt doden op de meest gekke manier, als je jezelf als slaaf wilt verkopen, is dat je volste recht. En wat meer is: als iemand jou koopt als slaaf, dan zal de gemeenschap zelfs verplicht zijn ervoor te zorgen dat je dan ook die ander als slaaf goed dient. Een denkbeeld, dat voor u misschien een beetje onaanvaardbaar is.

Als u een doktersrekening hebt, is dat best. Maar als die rekening zo hoog oploopt, dat u die niet kunt betalen, dan - zegt de maatschappij - moet u maar proberen dat bij die dokter af te verdienen; en als u dat niet kunt, dan verkoopt die dokter u wel aan de een of andere boer (zo ongeveer als het op het ogenblik nog gaat met vooral de kaffers en de naturellen in Zuid-Afrika, die boete krijgen en om die af te verdienen vaak op bepaalde boerderijen worden ondergebracht, waar ze heel vaak ook als slaven worden behandeld.)

Een dergelijke maatschappij is een kapitalistische maatschappij pur-sang. De andere maatschappij is een socialistische maatschappij pur-sang. Sociaal betekent echter niet de gemeenschap, maar de gezagsvorm waaronder die gemeenschap functio-

neert. Als daar een dokter ziet, dat iemand een fout heeft gemaakt, waardoor hij ziek is geworden en er zelf schuld aan is, dan zal hij zich verplicht voelen om dat aan de bevoegde autoriteiten te melden; want iemand, die bij zichzelf ziekte of verminking veroorzaakt, schaadt de gemeenschap. Hij moet daarvoor gestraft worden.

Een priester, die een biecht afneemt en merkt dat iemand een misdaad heeft begaan; is verplicht om dat mede te delen. U zult begrijpen, dat deze dingen alleen maar voorbeelden zijn en niet in die vorm in de maatschappij zullen optreden.

In beide maatschappijen wordt het leven veel harder. Doordat het harder wordt, zal de versierde ethische norm van vandaag plaats maken voor meer rechtstreekse vaststellingen. Daarbij zal b.v. voor een kapitalistische maatschappij gelden: bezit is alleen het jouwe, zolang je het door je eigen kracht en pogen kunt verdedigen. In een socialistische maatschappij zal gelden: je hebt geen enkel bezit; en al wat je gebruikt, zul je moeten gebruiken, alsof het je geleend ware en je het zonder schade moet teruggeven. Dat is een logische consequentie.

Maar waar blijft de menselijkheid en de menswaardigheid, die we toch in al die ethische normen menen te moeten terugvinden? Wel, dat is heel eenvoudig:

De menselijke waardigheid bestaat nu eenmaal niet, zoals men verkeerd wel denkt, uit het masker dat men opzet t.a.v. de buitenwereld, maar uit datgene, wat men in die buitenwereld feitelijk betekent. En of wij nu te maken hebben met een absoluut z.g. socialistische of een absoluut z.g. kapitalistische maatschappij in haar meest barre consequenties, dat maakt geen enkel verschil uit. Belangrijk is, dat de mens zijn eigen waarde gaat bewijzen.

In de toekomst zal dit persoonlijk waarde-bewijs van de mens belangrijker zijn dan elke hypothese t.a.v. verplichting tot de medemens, maatschappij of gemeenschap. "Wees uzelf" zal hierbij langzaam maar zeker worden "verdedig uzelf, maak uzelf waar". Niet alleen door uit te drukken wat u denkt of wat u bent, maar ook door uit eigen krachten voortdurend te verdedigen wat u voor uzelf van belang acht en uit eigen krachten te verwerven wat u voor uzelf belangrijk acht. Op die manier wordt de maatschappij veel harder.

Hardheid is het begin van loutering. Loutering is een schijnbaar religieus woord. Maar wie wil terugkeren uit een wereld van te veel illusies en stellingen naar een wereld, waarin hij de waarheid weer durft zien en beleven, zal hard moeten zijn. Zoals in het vuur het ijzer - mits juist behandeld - tot staal kan worden gemaakt, zo zullen de omstandigheden van de komende tijd de mens weer stalen. En dat betekent, al vindt u dat misschien jammer: een elimineren van de zwakke elementen.

Iemand heeft geen recht, als hij alleen kennis heeft maar geen wilskracht, om toch een belangrijke positie te bekleden. Dan moet hij met zijn talenten maar iemand dienen, die voldoende wilskracht heeft om te zorgen dat hij voorop blijft.

Iemand, die alleen maar één bepaalde kennis heeft, zal het altijd moeten afloggen tegen degenen, die van vele dingen iets afweet.

Iemand, die verminkt is of op een andere manier, zoals men tegenwoordig zegt: gedeeltelijk onvolwaardig, moet niet worden opgevoed tot volwaardigheid, maar hij moet leren op zijn eigen plaats in de gemeenschap te leven. Dat is hard. Maar het is ook een loutering. Want hierdoor worden alle illusies, luiheden, ik zou haast zeggen afwijzing van eeuwige krachten in jezelf, teniet gedaan.

Een mens, die zelf tegenover een vijandige wereld staat (en dat zal meer en meer - geloof me dat - het geval worden), zal juist door de vijandigheid van de wereld alles moeten doen om zichzelf te handhaven. En slechts de mens, die zichzelf voortdurend moet handhaven, kan zich als mens ontplooiën en ontwikkelen. Is het vreemd, dat de mensheid in wereldoorlogen op wetenschappelijk, sociaal terrein etc. grote stappen vooruit maakt om in vreedstijd het allemaal op te souperen. Begrijpt u misschien dat juist in dit verwaasde vechten van de domme de mensen worden geconfronteerd met de noodzaak tot zelfhandhaving en daarmee ook de noodzaak tot werkelijke prestatie; dat dan het offer dat je brengt om jezelf waar te maken van geen belang meer is, omdat het jezelf waarmaken het enige is, waardoor je jezelf kunt behouden.

Een wereld, die alleen kan groeien in oorlogen, is een armzalige wereld.

Een wereld, die alles zo braaf en zoet wil maken dat het strijdelement uit de maatschappij steeds meer wegvalt, zal echter steeds weer moeten grijpen naar oorlog, naar strijd en vernietiging, omdat zij alleen op die wijze de noodzakelijke vooruitgang nog steeds kan blijven boeken. En daarom is ethisch gezien, moralistisch-ethisch zelfs, het verantwoord de mens te confronteren met zijn eigen onvolkomenheden en te dwingen het maximum te zijn van wat hij zijn kan.

Dat strijd niet met de rechten van de mens, heus. Het is de noodzaak voor een wereld van morgen. En als het vandaag nog niet waar kan zijn, en nog niet waar is in vele opzichten, dan betekent dat alleen maar dat de mensheid zich nog niet aan de noodzaak van grote, wereldomvattende oorlogen heeft weten te ontworstelen.

Deze nieuwe norm wordt echter op den duur geschapen. Een praktijk-norm. Een nieuwe ethiek. Een nieuwe morele en een nieuwe geestelijke achtergrond van het bestaan. En het is eerst daarin dat de mens in de vrijheid, die ook zijn ondergang kan betekenen, zal leren zichzelf te zijn, zal móeten leren zichzelf te beheersen. Of ten onder te gaan; zal moeten leren voortdurend te presteren of... te falen.

Het is alleen in een dergelijke maatschappij dat veel van de problemen, die vandaag bestaan ten slotte geheel kunnen worden opgelost. Een oplossing, die ligt in een terugkeer naar de persoonlijke norm. Een terugkeer naar de persoonlijk geschapen zekerheden. Een terugkeer, die daarnaast inhoudt - en hier speelt het door mij geciteerde element van incarnatie een grote rol - een tegenover anderen zo goed mogelijk handelen, omdat men alleen zo de zekerheid kan hebben, dat een volgend bestaan niet alleen onaangename elementen in zich zal bergen.

:--:--:

GEESTELIJKE ONVOLWAARDIGHEID.

Geestelijke onvolwaardigheid kunnen wij vanuit ons standpunt natuurlijk alleen belichten, zoals de geest dit ervaart en ziet. Dat kun je dan in enkele punten wel aardig samenvatten:

In de eerste plaats: Geestelijk onvolwaardig is een ieder, wiens geestelijk element van ontwikkeling (mede inhoudende zijn emotionaliteit) niet in overeenstemming is met datgene, wat hij pretendeert te zijn of zou willen zijn in de maatschappij, waarin hij verkeert. Want iedere mens zal zich om geestelijk volwaardig te zijn voortdurend moeten richten op de totaliteit van het leven rond hem en daarin voor zichzelf voortdurend een plaats moeten vinden, die voor hemzelf voldoende bevredigend en gelijktijdig voor de maatschappij voortdurend en voldoende aanvaardbaar is.

In de tweede plaats: Als geestelijk onvolwaardig zien wij mensen, die niet in staat zijn tot een zelfstandige opinievorming of oordeel. Deze mensen leven slechts het leven, dat anderen hun hebben voorgeschreven en zijn als zodanig niet in staat ervaringen op te doen, die voor hen een werkelijke en volledig bewuste lering inhouden.

In de derde plaats beschouwen wij al diegenen geestelijk onvolwaardig, die niet in staat zijn zichzelf te handhaven en daarbij een beroep doen op andere gaven dan zij zelf bezitten of op andere wezens en krachten dan die normaal met hen verbonden zijn.

Daarmee heeft u dan zo ongeveer de formulering.

Nu kan ik begrijpen, dat er vele mensen zijn die zeggen: Ja, maar geestelijk onvolwaardig is iedereen, die in een gekkenhuis is. Ik geef u één ding vooruit:

Er zitten in de moderne maatschappij heel wat meer geestelijk onvolwaardigen op hoge plaatsen dan in de gekkenhuizen. Want in de gekkenhuizen zijn er heel veel mensen, die - al wijken zij dan in hun gedrag van de norm af of lijden zij aan een bepaalde ziekte - toch feitelijk in staat zijn om reëel te beseffen waar en wat zij zijn. Zij kunnen leven in een voorstelling van de wereld met allen rond hen. Terwijl er ook vele mensen zijn, die op hoge plaatsen bivakkeren en alleen door voortdurend alle waardigheid van anderen te ontkennen in staat zijn voor zichzelf de plaats te handhaven.

Neen. Als je de zaak scherp wilt stellen, dan komt het eigenlijk hierop neer: Als u in de wereld bent, dan zult u met de gaven die u daar heeft ontvangen (waarbij een genetisch element, een geestelijk element, een mentale mogelijkheid, het opvoedingselement en dus ook de omgeving een rol spelen) in staat moeten zijn om binnen die maatschappij uzelf te handhaven, voor uzelf daar een plaats te vinden, vanwaaruit u die maatschappij kunt dienen en voor u een zekere vreugde in het bestaan in die maatschappij kunt vinden. Bent u in staat dit te doen, dan bent u doorgewoond geestelijk volwaardig. Bent u niet daartoe instaat, dan bent u geestelijk onvolwaardig. En waarom dan niet? Wel heel eenvoudig: Een mens moet altijd uitgaan van het standpunt, dat hij geen rechten heeft in de wereld; hij heeft slechts plichten. En deze plichten komen voort niet uit datgene, wat een ander hem als plicht oplegt, maar alleen uit datgene, wat hijzelf als plicht aanvaardt. Op het ogenblik, dat ik ga stellen, dat de plichten die ik heb door anderen kunnen worden bepaald en dat ik mij zelfstandig kan handhaven, maak ik een fout. Want dan zeg ik dat een ander moet bepalen hoe ik moet leven; en dat is niet waar. Als ik leef, dan moet ik dat doen volgens mijn eigen middelen en eigen geestelijke inhoud. Als ik dat niet doe, dan deug ik niet.

De mensen, die zeggen dat je van tevoren bepaalde dingen voor jezelf moet stellen als begeerlijk en dat die dan waar moeten worden, vergeten heel vaak dat dat niet betekent dat ze voor jou waar moeten worden, maar dat je zelf net zo lang moet zoeken, totdat je ze waar kunt maken. Dat is een juist ontplooiën. Dat is ontwikkeling!

Geestelijke volwaardigheid houdt een voortdurende activiteit in. Die activiteit kan op elk terrein liggen. Maar zeker is wel, dat die activiteit voortkomt uit je eigen behoefte, dat ze plaats vindt onder je eigen verantwoordelijkheid en dat je voortdurend zelf - of je ze kent of niet - de consequenties van hetgeen je doet voor jezelf zult aanvaarden. De geestelijk onvolwaardigen in deze wereld zijn dus volgens ons vooral de mensen, die proberen eronderuit te komen. De mensen, die proberen allerhande dingen te doen en dan zeggen: Ja, maar ik heb het niet zo bedoeld, dus mag je het mij niet aanrekenen.

Per slot van rekening, als ik u een blauw oog sla, dan kan ik wel zeggen: Ik heb het niet zo bedoeld. Maar u hebt dat blauwe oog. Dan zou ik dus aansprakelijk zijn voor al datgene, wat uit dat blauwe oog voortkomt, ook als dat betekent dat u daardoor twee dagen niet kunt werken. Dan moet ik maar zorgen, dat u wat u daardoor derft, terugkrijgt. Als je het op die manier bekijkt, dan lijkt het een beetje harder en een klein beetje minder prettig misschien dan het gezellige "hebt elkander lief". Maar vergeet daarbij ook weer niet dat degeen, die dat blauwe oog krijgt, de voorwaarde stelt; die maakt uit wat de consequenties zijn. En als hij die ander graag mag, nou ja, dan is er niets gebeurd. Maar als hij aan die ander een hekel heeft - en daar heeft die ander waarschijnlijk aanleiding toe gegeven - dan zal hij proberen het uiterste te krijgen dat hij krijgen kan. Dat is toch normaal?

Waarom zoudt u het heel normaal vinden, dat mensen, als ze b.v. worden aangereden en daardoor blijvend invalide worden, blijvend een rente krijgen om dat te vergoeden. Dat vindt u normaal; Maar u vindt het niet normaal dat degeen, die aangereden heeft en die dus schuld heeft aan het ongeval, dan de kosten moet betalen. Dan zegt u: Ja, maar die man moet dan maar verzekerd zijn. Je kunt hem toch zelf niet aandoen, dat..... Dat is dom.

Misschien zijn de argumenten, die u van mij hoort, niets nieuws. Maar ik heb zo'n idee, dat mijn voorganger uw gemoeiden lichtelijk in beroering heeft gebracht. Dat komt heel waarschijnlijk, omdat u het idee heeft: ik moet alles, wat minder sterk is dan ik, beschermen. Dat kan voor u volledig waar zijn, vanuit uw standpunt.

Maar u kunt nimmer van een ander eisen, dat hij precies hetzelfde gaat doen, als hij daartoe niet geneigd is. Anders gezegd:

De meeste mensen zijn geneigd van de collectiviteit datgene te eisen, wat zij zelf juist achten. En dat brengt hen dan meestal ertoe dat wat zij juist achten niet te doen, omdat zij voortdurend bezig zijn de collectiviteit erop te wijzen, dat die het moet doen. Wat ten gevolge heeft dat het niet zo goed gedaan wordt als het gedaan zou kunnen worden, indien iedere mens voor zich zou beantwoorden aan hetgeen hij erkent als zijn aansprakelijkheid.

U heeft geen recht van een ander te eisen, dat hij mede betaalt aan iets, wat u leuk vindt; ook indien u het zelf niet kunt betalen, moet u een manier zoeken om dat wel te kunnen doen. Als u graag opera wilt horen en een ander wilt dat niet, dan moet u niet zeggen: Ik kan die opera niet instand houden, dus moet jij me betalen, want het is cultureel waardevol. Dan moet u naar die ander gaan en zeggen: Jij houdt er niet van, maar ik vind het cultureel waardevol, zou je misschien iets willen bijdragen? Dat is heel iets anders. Dan kan die ander "Ja" of "Nee" zeggen.

Dat zijn allemaal van die kwesties, die in uw maatschappij zo'n ontzettend grote rol spelen. Het gaat er helemaal niet om wat ik, als ik in de maatschappij ben, ervaar als een persoonlijke aansprakelijkheid tegenover mijn medemens; Het gaat erom wat u allemaal gezamenlijk meent dat die aansprakelijkheid zou moeten zijn. En als ik dan ga kijken wie van u het meent, dan blijkt dat 99 % eigenlijk alleen maar meesukkelt en dat er één % is die toevallig weet wat ze wil. Een grote vrijheid van leven is nu eenmaal noodzakelijk wil je komen tot een grote vrijheid van bewustwording.

Nu zult u zeggen: Dat is het maatschappelijk beeld van vandaag, daar kunnen wij niets aan doen. Volkomen met u eens. Maar op het ogenblik, dat u meent anderen te mogen, ja, te moeten verplichten om op een bepaalde manier te leven, aansprakelijkheden te dragen voor dingen die zij voor zich niet wensen, bent u ergens al geestelijk onvolwaardig. Want u bent niet bereid om zelf de lasten te dragen van hetgeen u juist acht; u wilt die lasten op anderen afschuiven.

Als u een mens ziet (laten we daarvoor eens nemen: een kind dat idioot is), dan kunt u zeggen, dat de hele gemeenschap verplicht is om voor die idioot te zorgen. Dan zeg ik: Nee, dat is niet waar. Maar er zullen mensen zijn die zeggen: Wij moeten daarvoor zorgen. Laten die het dan doen.

Hier komt dus eigenlijk iets om de hoek kijken wat de meesten van u misschien juist als een teken van geestelijke waardigheid beschouwen; nl. het idee, dat je anderen moet verplichten. Dat bestaat absoluut niet. Iemand, die geestelijk volwaardig is, is iemand, die doet wat hij juist en goed acht en een ander de mogelijkheid laat te doen wat hij of zij juist of goed acht en toch de medewerking van anderen zoekt maar nimmer afdwingt. Iemand, die geestelijk volwaardig is, zal niet proberen een baantje te krijgen dat hem aanzien geeft in de maatschappij. Hij zal zoeken naar een plaatsje, waar hij zich enigszins gelukkig kan voelen en hij zal dan trachten vanaf dat plaatsje zo te manipuleren, dat hij dus op dat plaatsje of op een daaruit voortgekomen nieuwe plaats volledig zichzelf kan zijn en gelijktijdig maximaal nut kan hebben voor de gemeenschap.

Hier zitten bepaalde haken en ogen aan, die voor de moderne mens niet erg prettig zijn. De moderne mens heeft het idee, dat God voor ons allen zorgt en dat wij allen zorgen voor allen. Maar dat kan niet. Niemand van u kan voor allen zorgen. En indien allen voor allen moeten zorgen, wordt er in feite voor niemand werkelijk gezorgd. Maar als ik een persoonlijke belangstelling heb voor iets of iemand anders en ik maak dat waar, dan gaat dat van mij uit. Dan heeft dat een geestelijke inhoud. Dan heeft dat een belevingswaarde. Dan betekent dit een verandering, een actie in de wereld, waaruit nieuwe dingen kunnen voortkomen.

Misschien begint u nu te begrijpen wat geestelijke onvolwaardigheid voor ons betekent. Niet een beter of een minder goed verstand. Er zijn een hoop stommelingen, die het beter doen dan de genieën, alleen maar omdat zij - wetend dat zij dom zijn - zich de tijd gunnen erover na te denken wat zij doen. Het heeft ook niets te maken met de vraag, of je lichamelijk nu 100 % gezond bent of dat je maar 20 % kunt presteren. Het gaat erom, dat je met wat je hebt, wilt en kunt presteren en

waarmaken en je bereidheid om op grond van die prestatie te leven. Het heeft ook weer niets te maken met uw sociale rechtvaardigheid. Trouwens die bestaat niet. Als men spreekt van sociale rechtvaardigheid, dan bedoelt men daarmee iets, wat de meesten rechtvaardig vinden en wat in de praktijk voortdurend meer onrechtvaardigheden voortbrengt. Het heeft te maken met een geestelijke volwaardigheid; en dat wil zeggen: een levensuitdrukking.

Die levensuitdrukking kan alleen tot stand komen in een maatschappij, waarin de regels, de wetten, in feite hard zijn volgens uw idee, omdat zij een ieder confronteren met de noodzaak zelf te zijn, zelf te kiezen, zelf te regelen, zelf te presteren. En als dat het geval is, zal een ieder door de consequenties van zijn daden ook zelf aan den lijve ervaren waar hij fouten heeft gemaakt. Dan zal hij geestelijk gaan beseffen waar hij disharmonieën heeft geschapen en waar harmonische mogelijkheden lagen. Dan zal hij niet meer geneigd zijn om te wachten tot de een of andere deskundige hem iets vertelt, maar hij zal eerst zelf de oplossing zoeken en pas indien hij faalt, proberen om van een ander hulp te krijgen.

Voor de moderne maatschappij is die geestelijke volwaardigheid belangrijker dan u denkt. Men bevordert op het ogenblik in feite vaak maatschappelijk de geestelijke onvolwaardigheid. Men probeert juist degenen, die niet willen besluiten, die alleen in een sluur verder willen gaan, die met een minimum aan prestatie zo prettig mogelijk willen voortsukkelen op de troon te verheffen.

Kijkt u eens naar uw eigen land. In Nederland heeft u te maken met een land, waar de middelmatigheid op de troon is geheven, omdat de middelmatigen bang zijn dat de deskundigen wel eens te goed zouden kunnen zijn en zij wel eens uitgeschakeld zouden kunnen worden. Noemt u dat iets waardigs? Meent u, dat hier nog iets in zit van een geestelijke volwaardigheid? Hier is het een pogen om aan de consequenties te ontkomen. Hier is het een scheppen van illusies, waarmee je de werkelijkheid moet beleven.

Wij van onze kant zien deze zaken. Wij zijn bereid ze te accepteren. Wij willen trachten daarmee te werken. Maar u moet ons niet kwalijk nemen, dat wij blij zijn, wanneer wij constateren dat de geestelijke volwaardigheid (dus de bereidheid om volgens je mogelijkheden, middelen en overtuigingen onder eigen aansprakelijkheid en met eigen verantwoordelijkheid alleen actief te zijn) zal moeten toenemen in de komende dagen. Ja, wat meer is: Wij geloven dat mensen, die eerst bereid zijn van zich uit en op hun eigen wijze te reageren en te leven - welk deel van het leven of van het bestaan dit ook betreft - pas in staat zullen zijn om geestelijke ervaring op te doen, om nieuwe krachten te winnen, om een innerlijke ontwikkeling en zelfs een ontplooiing van geestelijke capaciteiten op aarde tot stand te brengen.

Het is niet voor niets, vrienden, dat velen van hen, die op school de eersten waren, maatschappelijk eigenlijk maar half slagen. En dat het vaak de achterblijvertjes op school zijn, die - omdat ze zien dat het niet anders kan - met taai doorzettingsvermogen komen tot ook financieel grote vermogens en vaak zeer grote betekenis voor anderen.

U I T V O E R I N G .

Ik denk. De veelkleurigheid van mijn gedachten coaguleert in vormen. En vorm wordt een besef, een actie, een omschrijving van een werkelijkheid, die nog niet is, maar toch kan zijn.

Ik zoek te komen tot besef. En vergelijk wat is met dat, wat in mijn denken is ontstaan.

Ik meet de werkelijkheid nu aan mijn dromen. Bepaal de waarden van mijn dromen aan het meten van de werkelijkheid. En zo kom ik tot een besef, dat ik een brug kan zijn tussen dromen in mij levend en de werkelijkheid, die rond mij voortbestaat. Mijn "ik" ondergaat de droom niet meer als zekerheid, als uitdrukking van noodzaak zonder meer. Het is geworden een stimulans tot actie, tot het worden van werking en van kracht. En zo wordt uit mijn wezen vanzelf een nieuw vermogen mij geboren.

Ik maak gedachten waar. En aarzel steeds; want altijd zijn mijn dromen schooner dan de werkelijkheid. En steeds weer meen ik: dit is niet genoeg. Maar verdergaan is noodzakelijk. Dat, wat ik als een denkbeeld van schemerende kleuren in mij droeg, wordt in de grauwe werkelijkheid tot tonen van grijs tegen elkaar gezet. En wat mij wet leek in mijn droom, mijn innerlijk weten en beseffen, wordt nu slechts toeval; wel vermoed, maar niet geheel beheerst. Toch ga ik voort en bouw uit dat, wat in mij leeft een werkelijkheid. Een werkelijkheid, die aanzijn geeft slechts aan de kiem van wat in droom Totaliteit kon zijn.

Met de daad zaai ik de mogelijkheid van mijn dromen in mijn wereld. Mijn wereld van weten en van dromen, mijn geestelijk beseffen, mijn vlucht naar hogere waarden kan ik immers op aarde niet uiten zonder eerst een begin te geven. Ik stel de daad, de actie. Ik geef uitvoering aan wat in mij als een noodzaak is erkend en voortbestaat. Niet opdat de droom ineens in werkelijkheid herboren wordt in eigen zijn en wereld, zoals ik die erken, maar opdat dat, wat ik ben, juist in de droom wordt uitgedrukt in de materie en zich kan ontplooiën tot zelfstandigheid. Want in mij is mijn wereld mijn.

De kleuren, die ken en zie, zijn uit mijzelf voortgekomen. En de vormen, die de dromen langzaam uit de nevelsluiers kneden, zij zijn geen werkelijkheid, geen heden, maar een erkenning, een gedachte, die haast smachtend naar besef zich vormen geeft en zich verheft boven eigen mogelijkheid. Ja, boven onrust, strijd en boven wereldwezen om daar haast zonder vrezēn te bouwen het beeld van eigen zijn. Maar in mij ligt dit al besloten. De daad slechts brengt het uit mij voort. De uitvoering van het in mij eens geboren woord is niet het woord, doch slechts het zaad, waaruit het woord - ook zonder mij en buiten mij - kenbaar voort kan komen.

Dat zijn de dromen, die werkelijkheid worden. Dat is het gebeuren van één moment in eigen zijn en tijd, voortgebracht in een wereld, waarin eeuwen noodzakelijk zijn tot rijping.

Het is niet belangrijk, dat ik mijn taken, zoals ik die innerlijk ervaar, voltooi. Uitvoering geven is niet de arbeid afmaken. Uitvoering geven is het werk beginnen; de werkelijkheid van uw eigen wereld een inhoud, een mogelijkheid geven, die ze ontplooiën kan. En dan zullen geest en wet en mensheid samen vormen uit uw droom iets, wat in uw wereld waarlijk kan bestaan. Dat niet voor u alleen meer leeft, maar door de mensheid en de geest kan worden beleefd: een uiting van een waarheid; niet alleen maar eigen droom.

Zo schroom niet een droom - in u erkend als waarheid, mogelijkheid en taak - een uitvoering te geven, die niet voltooiing is, maar slechts een eerste begin, waardoor een mogelijkheid ontstaat.

De zin van het leven is niet de voleinding, doch het begin. Want uit het begin groeit de voleinding voort door hoger kracht. Maar het beginnen is onze taak. En onze macht ligt niet in de vervolmaking, die een Godheid toebehoort, maar in het scheppen van het eerste aarzelend begin, waarin de Godheid, geopenbaard, Zichzelve kan uitdrukken tot in volmaaktheid.

:--: